

САНАА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУХУН
ХАЙМАТА

ХАЙМАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 44 (8489). 2000 СЫЛ МУУС УСТАР 15-КҮНӨ. СУВУОТА, СЫАПАТА — 1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

УЛУУС ДЬААЛТАТЫГАР

ҮП-ХАРЧЫ ХАМСЫР ЧИНЧИЛЭННЭ, ОЛ ҮЛЭТТЭН ТУТУЛУКТАНЫА

Ааспыт нэдрэлдэ хайлжэктэр дьаалталарын байдалыгтаа нэгтгэснээр улууе байдалыг А. А. ШАД-РИН нэгдэ боннууостарта сүбэ муунары мэттэ. Ол географията нэгт: хааайыстыбанын үлэртөн, ырааырданы үлэртөн садалаа политикада тийнэ нэгдэснээр тагсета.

Байдалыг улууека үп-харчы байдал хаааыгтаа-гар да нэгдэ чинчилэммити этэн садалаар. Холо-бур, суолта үп-харчы бюджетта суолун ийнэ, бу-салаа 72 мөл. солк. кэлэе көрүдүбүт. Итинни ачылгыт бизнеске анал Предпринимательство уон-на дьарыктаах буюууга министрствоон бэрлэлэр үбүлэһинтэн улууе аманэ тинсэр курдук илсэ үлэ-лэһинтэн саланта. Билэ экономикада сайынна-рынга улууека 5 мөл. 639 тый. солк. тагсалаабыт, бу Правительство дьаалынаа: Соторуоһада «Хол-бос» ресурстебоско линиятаан. Тыл хааайысты-батын уонна соторуоһа министрствоонан үбүлэ-һин баар буолар. Ол курдук, улууекада потреби-тельска бастаа 5 мөл. солк. хайыа-үйсэ кэл-дэ. Үчүгүйдик үлэһин бу тэрлэлэр саланта биир 10 мөл. солк. агардас соторуоһада туһаныахтаахтар-гар быйаачы сорук турда.

Оттон тыл хааайыстыбатыгар соторуоһада кэлэр үп-харчы өссө улахан. Соторуоһун тэрлэлэ, 120-чэ-130-ча мөл. солк. буолуон сөн. Ол эбэтэр ити улууе сыллаагы бюджеттар тэг үп-харчы. Ол сый буолар түбэлтэлитэр уонна мыйлыбыт үчүгү тэ-лэи мүлчү туһанааха, өрө тагсалааха, ити үбүлэһин кирбиитин ылааха соторуоһа байдалыг тагсалаах ту-руорда. Байдалыг хааайыстыбаларыгар кредит ба-йымынан бородууксуйаны оһорууларыгар 2 мөл. 400 тый. солк. бэрлэлэбит, оттон тирэх байындаар быйа Үп министрствооттан илар бэрэлдэлэр олох-томмут. Улууека урукку баар 5 тирэх байындай ха-аайыстыбаларыгар быйыл эбик 4 хааайыстыба киирэн бэрэлдэлэр.

Дыа, бу араас хаааыныан үтүмүннэх үбүлэһин дьаал үлэһинтэн, бородууксуйаны оһорууу, баты-рыныа, соторуоһаны эбэттэлэххэ эрэ толору туһа-нар кыахтаахпыт. Онуоха улууека ийнэ көрөхсөр үлэһин, тэрэллэнэ суох буолбатах. Тутууга, өрөмүөн-нэ, суолта, ачылгыт предпринимательство, со-вотуоһада, мал экономикада сайыннарынга да буол-лун, садалааһынар бааллар. Билигин олору түмэп көрдөрөр, сипсэтэр ситэрэр, быйата, үлэ түмүктэ-наадалар. Оттон дыаа көргөн экономикада сайынна-рынга бэрлэлэр кредити байылыктар дьаалталара сүрүнүөхтөрө. Бу бырыһыана суох кредити дьаалта-туһанынар сыйл-сорук турда.

«2000 сыла—2000 үтүө дьаалыны» хамсааһыныга үлэ хаааыныан улууе байылыгта бастаа солбу-лааччы, комиссия председателе П. Н. МИШКИН ийнэ-тиннэрде. Кини соторуоһада бу боннууоска СР Президентиэр буолбут муунааха турбут сорукарта тохтоото. Туох-хаанын ийнэ, норуот хамсааһына улахан, ханна да үлэ барарын ахты туран, Пре-зидент М. Е. Николаев ону сирдаты, ийнэтиннэр-биллэрэн ийнэ ситэтэ суолун ийбэт. Бу дьаал хам-сааһы тэһийини мыйыты үчүлэһин, республика үрдүкүн 200 мөл. солк. эбик бэрлэлэбит. Итинтэн аһара материалнай ресурсаарынан, сүрүннэх ула-тыгынан кэллэхтэх. Кырдык, субуотунуун бэрэл-дэһин мыйылар норуот тутууларыгар уматык олус аяда. Эмнэ 100 устуука «Дружба» эрбик улууе-тарынан тагсалаахтаах. Бу ханна үлэ күүсэ, утуунаахтык барар объектарыгар бэрлэлэри туһу-нан өтлөһүнэ.

Салгы улууека бу үтүө дьаалада киирбэт хан-нык объектар бүлүктөрө ийнэтиннэрлиннэ. Ол кур-дук, Бодугурга, Хадаарга мастарыскайдар, Холто-родо оһомуунааһына оһорууны. Чакыргарыг сый-дыа, Хатылыга АЗС, Чурапчы сэлэһиннэтигар дет-

сад, «Куохара» рынок дьаалара үлэһин бэрлэллиннэр. Чакыр курдук дьаалы ийнэтиннэр өссө спортивнай сааланы тутуу көхтөөхтүк барар. Төлөһүгө Е. Е. Ад-инов спортзал тутуутун садалаата, таас оһоруула ту-тутуугар үп-харчы хомуллар, тэрлэлэр тардыл-лааллар.

Итинни ханна да үлэ барар. Маннааха мыйлыба-тах өрүгүнэн олорго төһө ийнэ уонна техника тар-дыллыбытын, мыйылыбыт үлэ ийнэтиннэр өтүлүт-тэһин, суол-учуот дьаалата мыйылыбата сымэллэнэ. Сорохтор бу тутууларга бырайыак-смета докумен-тагыта мыйылыбатын ийнэ көрүлүттөрө бэрлэллиннэр мыйылыбата. Улууека онуоха анал бөлөх тэрлэлэн үлэһиннэр садалыныа. Итиннэ күн бүтүн үтүө дьа-аларга 9 объект бүтү дьаал эрээр, өтүлүт, үчүот чуолкайдаахпыт. Бу улууе комиссиятыгар түһэрлэлэн ийнэтиннэр өтлөһүнэ.

Бу дьаала улууека киирнэһин, биир сүрүннэх мыйылыгара мыйылылыбыт. Ким төһө, туох матыры-йалаа, уматыкка, оһоруулааһына мыйылыга ийнэ-тыллар, түмүлэр, Оһон «норуот тутууга» дьаал баран сымэллэнэ. Холобур, уматык кэлэн түнүстэлэ-турар, ДВН, палла, шифер эһэ кэллэ. Водопровод-тары тутууга смета оһоруллар. Аны да төһө маты-рийаал мыйылыгара ведомстволар ийнэ ардылары-наагы управление комиссиятыгар, материалнай ре-сурсалар министрствооларыгар сайаанка түһэрлэлэн турар. Үп-харчы эмнэ, кырааһа да буоллар, көрүл-лэр дьаалыт. Быйата, бу СР Президенти баһаччы оһоруллар, контуруулаһанар хамсааһына, дьаалы. Үчүгүйдик өтлөһүнэ, мыйылылаахтар Президент олох-тообут граныгар тиксэргэ дьаалыуохтаахтар.

Салгы кредиттөөһин баһааһыныатын туһунан үп управлениетын начальнига М. М. ОКОНЕШНИКОВ көһөһтэ. Төһө этиллэбитин курдук, үлэһин буолуу-га, ис рыногы сайыннарынга кэлэр кредит дьаалы сүлэһүлэһиннэ, сайылыктааһынна, көмө тутууга, норуот туттар таһаардыгы оһорууга тиргэнэр. Ба-ларга мыйылылааһынна улууе уонна ийнэтиннэр дьаалталара буолаллар. Быйа холуйан, биир дьаал көргөннэ 10 тый. солк. кредит кэлэн сыйар. Бу ийнэтиннэр киирлэри аһааһынан тагсалааха өтлө-һүнэ.

Кредити байылыктар комиссиялара түнүстэлэр, дуоһаар, сайылылаһына, солук ирдэнэр. Кредит харчына бэрлэлэр. Кредит туох сыллаах мыйыла-рынан төһөрүлэр бодуоһа 1-2-3 сыллаах, быры-һыана суох. Тирэх байындай хааайыстыбаларыттан бизнес-балаан ирдэнэр. Урукку өтүлүт уматыкка, бородууксуйа туттарыга ийнэтиннэр (норуот, си-бииннэ ийнэ мыйылы кэллэрэн туран) кредит бэрлэ-лэбэтэ биирдик садалыныа.

Тыл хааайыстыбатын управлениетын дыаа көр-гөннэ специалист Т. Н. Макарова түгүннэ ситэн бородууксуйа бэрлэр тыл хааайыстыбатын мыйылы-сүлүн аһаан тарбатын быйылы ийнэтиннэр көһө-һтэ. Былырыныгы кредит төһүүтө мыйылыгара тохто-то. Сымэллэнэ ийнэтиннэр 4 редуктивнай формалаах-пыт, сымэллэнэ өдотун улууе ийнэтиннэр хааччынар со-рук турбута быйыл төрүөх аһааһынан тастаа аһа-лы баар буолуоһун эттэ.

Олохтоох байыи садалыныга киирнэ соруктар-га улууе экономикада управлениетын начальнига А. В. ПЛАТОНОВ тохтоото. Бу мууе устар ийнэ ол Устааба бэрлэллиннэхтэх дьаал садалаата эрээр, бу уустук, үтүлүт өйдөһүнэ ийнэ дьаалада ийнэтиннэр оһоруулаах буолуоһун саланта. Байыи садалыныа органын таһаар тэрэллэн уонна улууека байылыгта-рын быйыларда быйыл алтынныгы мыйылыгара бол-дотоммутунаа, быйа улууе ийнэтиннэр мыйылар Устааи бырайыагы оһоруи ийнэтиннэр тэрлэлэн дьаал-дэлэргэ өтлэ киирдэ.

С. СМЕРНИКОВА.

УЛУУС ЫТЫК БАЛА—АЛЕКСЕ-ВТАР

Сыйлыг көхтөөхтөр үлэһин сыйдыа туһааһа мый-чактар—Мотуруунааһа Сымон байы-байылыгын сотору-лэһин 1940 сыллааха мал буолбуттара. Ол ийнэтиннэр мыйыла хайы-сах 60 сый аһаа оһоруу!

Сымон 1938 сыллааха анал курсу бүтөрүлүтүнэн 34 сый устата тийэр көлөнү кытары мыйылыкта. Сормо, уот-курман сыйылыгара көхтөөх, бар дьаалы дьаалы туһа дьаал үлэ сымон мыйылыгара сыйды-бата, хааайыстыба баар-суох техниканы сүүрдэ сыйдыа ийнэ быйылыгынан бары үлэһин төһүү буол-буту. Көлөһө тийэр-таһаар үлэһин, хонууга-хонууһа, тагсалаах сыйы туһага таһаарыныа, быйыты оһоруула... Оо, аһаахтаах үтүс да буоллаа эбэт тыл сирин үлэһин.

Бу туһааһа араас трактордарга үлэһиннэр: көлөү-күлэһин, УТЗ-га, ДТ-54-кэ, «Натно-га, кэлий ордук уһуннук ДТ-75-кэ үлэһиннэр, Оһон МТС-ка 6 сый слесардаан баран бочуоттаах сымоннааһына тагсалаа-та. Сыраллаах үлэ сымоннаан, Семен Дмитриевич Ула Кыһыл Знамята ордоннаан, элбэх медаллары-нан тагсалааһыныа.

Кырдыаһа механизатор оһоруи аһааһа, холоһоннох дьаалы Мотрена Ивановна 32 сый устата көхтөөх-сөлөх араас үлэһиннэр сыйдыбатыа. Кырдыаһастар ийнэтиннэр тылаа уонна үлэ ветеранинара. Дьаал, мыйык баай ис көһөһиннэр дьаалы оһоруи олорон кэлбит ытык дьаал күн сирин көрдөрөн, ийнэ-хара оһоруу оһоруи алтын байылыгара билигин кырдыаһа мыйылар, со-рохтор өссө ийнэ-эбэт буолан эрэллэр. Улахан кыһа-тара Мария—Чурапчы өртө оһоруулатын биологияда учуутала, үрдүк категориялаах педагог. Үрдүк үө-рөхтөөх Афанасий Томпо улууһунгар экология хары-табылыа инспектора, Елена—Чурапчы сэлэһиннэти-гар «Улыбыа» уһуулаһына үлэһиннэр. Дмитрий—Томпо Мэлэ-Адаһыгар КП механика, Кузьма—«Сахателе-ком» ГУП Чурапчытаагы филиалы электромехани-ка, оттон Семен—ЖКХ управлениетыгар сварщик-сантехник.

Быйыл саас тыл уонна үлэ ветеранинара Мотрена Ивановна уонна Семен Дмитриевич Алексеевтар дьа-алы-малаах мал буолан оһорулларта 60 сыйы туо-лар үбүлэһиннэр үөрүүлэһиннэр быйылыгара.

Екатерина ЕФРЕМОВА,
Чурапчы сэлэһиннэтигар дьаал көргөн
киини специалистта.

Россияга—7 чемпион

Рекорд! 100 харахтыах дуобакка Саха Республика-тын эдэр дуобатчытара сэттэ бөлөххө кыттан сэт-тэһиннэр чемпионнааһылар, оттон алтаһаа—чу-рапчылар! Ол ийнэтиннэр? Мугудай оһоруулатын үлэ-сыйылыаһын үөрэннэччи Рена Ноговицына. Кини аһаардас быйыл Бүтүн Россия күрэхтэһиннэригэр ийнэ төгүдэ быйыты үбүлэн кыттына. Төрөннүттөрө өрө туһууга улахан кыһааһыныа уураар мыйылар, Ре-наны күүстөөх оһоруи кытары дьарыктааһы төһө-лөөх элбэхтэ Чурапчы—Мугудай ийнэ ардыларыгар кыһааһыныа, үп буолан күрэхтэһиннэ мыйылыгара буолуой? Холобурга эрэ туроруулаахтарыа сөһтөөх дьаалы. Чурапчы сэлэһиннэти олохтоохторо үрдү-түн олорон оһоруулуун дьарыкка сыйытыныа са-гыа этитит. Федот Белен (V кыл.) ийнэтиннэр төһө-һин, сэттэ мыйылаахтыах чемпионнааһа. Фе-дот ийнэ Дьаалыскайга көһүтэ, уолун дуобатта дьаал интернат-оһоруулаах хааларыта. Степа Дани-лов (VI кыл.) сүрдэх күүстөөх састааһына бастаан, уһун айыгы суолун быйыт аста. Кини дуобакка үө-рөннэри 1997 сыллааха Аммантан кэлбитэ. 1998 сыл-лааха ийнэ, былырыны үлэ буолбута, быйыл че-мпиинааһа. Ира Платонова (VII кыл.), Дуна Пост-никова (X кыл.) тренер эрлэн ийнэтиннэр бигэр-тэһиннэр. С. Варламов, В. Моностырев өртөн мала сү-рүн утарсааччылар Коля Стручков (VIII кыл., Дьа-куускай) барыаһа ийнэтиннэр 64 харахтаах дуобакка спорт маастарыа норуоттааһы толорбута. Ийнэ ситиһин-ти чагылхайды көһөһтө, 23 сааһыгар дьаалы мый-чактарга Гайя Колесов бастаата. Кини оһоруула өс-сө турсан эрэр, быйыл бары күрэхтэһиннэргэ ийнэ-ки күөһинэ сыйдыа. Сотору Россия кубогун ийнэ күрэхтэһиннэ кытта барыахтаах.

Бу аһааһыныа чемпионнары таһааһына Виталий Мо-ностырев боруоска медалы ийнэтиннэр. Степа, Ира, Ду-ня, Коля, Виталий, Гайя уонна үлэ ийнэтиннэр Таатта өртө Надя Павлова аһаардыа ийнэтиннэр бую-дуохтаах Европатаагы күрэхтэһиннэ кытары барыа-бы мыйылар. Оттон Лондонга мыйылылаах баста-аһына юниорскай күрэххэ Степа уонна Коля сүүмэр-дир күрэхтэһиннэ кыттыахтаахтар. Манна сөрүгэ Рос-сия түгүн күрэхтэһиннэ чемпионнарынан Г. Ко-лесов, К. Стручков, С. Данилов, В. Моностырев бую-дулар, ийнэ-үйүс бэрлэлтэх ийнэтиннэр Д. Пост-никова, И. Платонова, Н. Шестакова, Н. Спиридонов, В. Моностырев тигистилэр.

Сүүрүннэтиннэр харыа буолан бу күрэхтэһиннэ кыт-тар кыагы үөһүннэ ЧФКСи проректорыгар Е. В. Пудожка бары ийнэтиннэр оһоруи өтлөһүннэр төһө-һиннэтиннэр, тренердэр мыйылыта улахан.

М. БЫРДЫНЫРОВА.

Бу сүтүгүсүп хайа тарапшыгы күчүттөн сыстытан-
накың дараылары сүөх оноруу, ырас, тибдээ алову
түртүрүлүү ийин турунар. Ити сыаты-сартуу аасыыт
сил! ахгытанынатар буолбут республика ийин ула-
хаттарын обществствытык кыттыкханы XIV сьездөрү
эмээ чыгарылыгы уонна Бейтэи конценциятыгар да-
руобути харагытыгытар саратар ула ийитки күчү-
нө тлехмытарын ыббыта.

P. CHEMPANOBA.

Полк СПИРИДОНОВ
внутренней охраны У нап. кавалерии
Уральской кав.

III. *Хаһыат анал таһаарыыта*
«**2000 СЫЛГА —
ҮТҮӨ ДЬЫАЛ**

СЫЛАН НЭБИЛИЭГНИ ВЕТЕРАНАРЫН
УЛУУС БАРЫ КЫРДЬБАСТАРЫГАР,
ТЫЛ УОННА ҮЛЭ ВЕТЕРАНАРЫГАР
ЫН ЫРЫЫЛАРА

1. Айнылба харьстабылын уонна экология бонтуруостарын болдомтобо ылан, пэһиллэһкэ бэх төгөр сыбаалкалары хөнтүрүөлгэ ылан, ырааһырдар үлэни тэрийбөргө.

3. Бөхүлэн тас көрүүн гунсарымга бэйэбит дүндэрбит итгэннэ тэрилтэлэр тастарыгар итхакетинэ өнөрөн мас өлөрдөргө, сибэкки үүннээрэгэ.

4. Сэрингэ олбүртэргэ уошша хоту көһөрүлүүтэн аргиллабэтхэр кэрнэстэрингэ турууралубут нааматланынхтарга аллей, штакетник онгорогто, ону сэргэ мас одордогто, сибэкки үүнээрэгэ.

5. Улауснут тэриллэбитэ 70 уонна Улуу Кыайымы

6. Олохтоох икүүх эхраннын тийнгийн бяснаккы
кырдыагастары сырдатыйны төрийэртэ, үнүүлүбүт
кассеталарын архивка үүрүнүн илэртэ.

7. Аны сайын улуус төрлэлбигэ 70, Улуу Кыяны 55 снллартар аламмыт үбүлүйүкшөй мнмэхтор тэрээһиннэхтиг амтылалларыман камелөөргө.

8. Дынэ гэртэн экономикатын сайыннарыага «Тээр-
тин» туесулу олоххо киллэрэр сымлан хас бипрдан-
бит охуруоту кэнэтэн олорлорутар ыленатыг.

9. «Гуймаада-лианг» ФАПК нөгүе хэлэр түрэж-
ник ситэн бороодууеуйа бтэрэр салаалары нүүнэ
сөйсөннарыадын.

10. Ордонунар үүтү-эти уюуна оозурут анын тосударстводо туттарынын тэрийэргэ уюуна софотудинакада көхтөөхтүк кыттарга.

11. «Уу—«лох хорук тмшара». Оттан оџурусту үүн-
нэрин ууттан бйлачы тугулуктаах, олон нэлэлэ-
нэт ууттан ыраах буолан эрбидэрин учуоттан,
водопровод кылдэртээрэгэ бары кууспутун уурубуун.

12. Сайынны өлтүгэр общественнай бааншалак оро-
муонун бэйлэбэт тутан-хабан асоруохун.

Сүлжээг нэвчилээгч ветераннара.
Кулун тутар, 2000 онд.

„ҮЛЭ СӨПТӨӨХТҮК БАРАН ИНЭР“

Одоо гагс уонга одо спордун сымырыгар кырачаан-
нарыгар кэрэ бэлэхтэринин 50-министэлээх уһууһун
дэлэтин тутарга быһаарыммыгтара. Тутуу сметиай

проектнай документа баар. Бу документага өлбүрүн, Дьокуускайга ыамтылыбыт Чурапчы күннэригэр үөрэх министр Э. Н. Михайлованын көрүһү түмүгэр үбүлээһинэ быһаарыллыбыт. Ситэрин үлэбэ кэлэрингэ хас даганы анал биригээдэ тэрилдибит—туутун бүтүнүүтүн ситэрингэ, күрүөлээһинигэр, өрөөнүгүр плошадкатын тутууга, сылытар систематын таһыма, электро-уотун кылларыгэ. Манна күрүөлээһинигэр кырдаадастар бэйэлэре туһунан биригээдэ тэниммэттэре көрөхсө биллээх.

Ишкенин, сага телефон линиятын тартымга көмөлөшүү сорууга турбута, Хайхасыгтар өтүүлүрттүн өстүөлбалары туруорбуттар, аны кабелин «Сахател-тестом» ЕУП Чыгарыштаалык физнала тарынахтаах.

Үсүүнүн, нийн уудуесаны огорууга 2 км булаан-
намыт. Мантан бишр км огорууллубут. Шефтар
торилталэре «Медикатор» ГҮП (нач. Г. В. Смирн-
ков) бишр огоруу сэтгэсэн талын бишрбит.

Төрдүүнэм, улауспутугтар сүрүү сорук баяшмыт
ниймталлар бааһынаы энэтэи үлэтгэр 60 гс
тарга туорахтаах культураны мнарга бйазарымьт
тар. Күнүчигү хорутуу ниймталлыбыт. «Туймаада-ни
линг» венүе шыны энэтэ булуулубут. Ыһыагы
Диринизэди «Агро» бурдук хабаайыстыбатын кыта
ры дуогабардаймахтаахтар. Бааһынаы күрүүлэллинг
то олохтоох оскуола ылсынбан бағанатын туруорбут
ань сиээлибэлэхтээхтар.

Бэйжинийн, Лена—Туора Күүл вододондуйн уу эр
дундунд бэлэмийн 4 муостайн, 700 метр усталах
20 метр тууралах ники үрэх талдыгларын холбуу
проектаны оноруохтаахтар. Муосталар быраймалта
ра ончулдулбуб. Уба-харчиге Тиа хайлаимсгабаты
ушта софтоуонка министерствотын Тутууга денарга
мешн нөгүе быбаарылдыбыт. Баймалра техникалаа
4 биригэдэ (биригэдэиридэр Н. Н. Протасов, П. П.
Кузнецов, А. Н. Петанов, М. В. Понсеев) тэрлэл
үлэи саралагтылар. Пресеканы солоонунга А. А.
Понсеев салаааччылаах ычату биригэдэте үн-хар
чиге усталахга бэлэм.

Алтыннан, сайлангыч өбүрүөт аһын үүннэрингэ маалар күннэни наадаларыгар гутталларыгар анаал паах үүнү бырахтарар подопронед тутуута былаан

намыт. Боломжонин үлдэ Хаандыгтан 60 устууна 35 мм диаметраах турба булдууна. Үбүлэжонин Тын хааайыстыбатын уонна софотуона министерстваа быһарыахтаах. Быһардыаччылары кытары көрүлүүтэ министр В. А. Борисовы кытары көрсөтүннү быһылдыбыт.

Сэтгүүлчид, оюунарыг сэтгэж тууштай тууштай
майн харилцаагүй, коллектив байдлыг нүүдэллэн сү-
тэрлэхтээ.

Ахсыгийн, осуулава столарнай мастарыскыйм сатарэн үлэз нэлэрин алындыдыт. Биллэгсиги туругунай мастарыскыйм бөндөбө бүтэн турар.

Тохсунуулан, бөхүүлэгт тусгааран өнгөрүүг 400 метр усталаах бичр көрүнээх олбуур нийн уулдусаада тутулдуохтаах. Маныха маһын кэрдийэ субуотунууук ыһатыллыһа. Пилориада хайытталыһаа. Огогун олбуур олгооточчулар бөлэлэр толугтоохтэр.

Опухунин, чөбдигирдэр-экологический сайынтыг
ого лаагүрә биймд төрдүс сылын окуула, бадымна
базаланыггар анал программанын үзэлдөв.

Уон биирнэ үтүө дьаамадан чөл ологу көһүннүннэрэ кууску пропагандалааһын соруга турбут. Маныах социальнай-педагогическай кииннэ, олохтоох оскуолана, учуоткай баланынан анал былааннаах үлэ ытыллар. Холобур, арыгыны утары үлэлээһин түмүгэр 30 күн арыгыларын көгүл өтүһөн өмтөтүлэр. Бэрээдэгэ көһөөччүлэри тутатина дьүүллээ, мээрэлээн иһин бэрээдэгэ өлөхтөнүт. 2000 сылга 27 күн административнай мээрэҥэ тардыллыбыт. Эдэр ыалларга ийэ-аҕа сүбэтэ тэрэллэн үлэтир.

Быйыл сайын оскуолада инитивный өрмүөн
мыттыны уон пенис үтүө дымаланан киллэрбиттер.
Смета оҥотулган үдэлэр сагаламматтар. Оскуола
директорын хаһайыстыбанын үдэлэри салбыулаач-
чы А. В. Софренов салдататынан 300 бөрөбэй көр-
дүлүлүк мистэвэ таһылла сымдыар.

Сход мушьяца баһылык информациятын иетән үлэ сөптөөхтүн баран иһарин бэллэткэтэ. Бу үтүө хансааһыгыта иһилинэк олохтоохторо бука барыкытталлара, бэйэлэрин кылааттарын киллэрээллэрэ наадалааһынан аарымына. Ыларсбатор боннууруһунан беккаһынзы, солорканын хааччылыгы буолбут. Кэрдиллибит маһы 20 км сиртөн таһымта, атын да тийэр-таһар үлэлэртэ уматык тийбэтэ улаханыык атахтаһаһы. Маһы улуус дьаһалтата сүрүнүүрүтэр араллорун биллэрдилэр. Оттон ыһыммыт 12 үлэ көрүүгүн төлөрөрүө саралааһыттарын сиртөн түмсүүлээхтик үлэлэһиригэ бэллэһэр.

Биллэрийн курдук, «2000 сэлгэ—2000 үгүү дэмэлэнь!» дилин хамтаахыгтаа улауе киинэ уонна нэһилээктэр 75 үлэ көртүгүн ыланан үлэтин-хаманыг сэлдээлар. Маны таһынан биридди төрлөтө, түүбэбэ туһууон быллаһаахтар. Чурагчы сэлэһиһээктэтэр түүлбэһин бу дэмэлэлэ хаттыгыны дүтэ көртөн киинэ сүүрү-нүүр. Үлэ хайдах сөбөлөөһүтүн туһууни киини директора Анна Ванифатьевна НОВГОРОВА манньык кэһенин:

—Чурагчы сэлэншээтнэгэр бариата 30 түөлбө баар. 2000 үтүө дылаланы өгөрүүгэ хайдах кыттарбыт тулунан түөлбө салыйааччыларын кытары мустан былааннаан турабыт. Хас биирдшилэрэ тугу өгөрүөх-таахтарытар дьоннорунуун муунахтаан, сүбэлэбэн биһиэхэ сайаанна өгөрөн киллэрбиттэрэ. Холбур, сага тэриллэбит «Куоҕалы» түөлбөнү ылан көрүөхкө. Манна 30 ыал олорор. Салыйааччы—А. М. Коркина. Түөлбө дылэлэрэ бариата сагалар. Дылэлэрин көстүүтүн туусарар сыматан бари кырыскаларын Фронтоннуурга былааннааһыттар, хаптаһынны атыылаһарга дуоҕабардасыттар. Сайымын оҕуруот аһын олордорго быһаарынан, ходоһроһод тардынахтаахтар. Билигин турбата буулаабуот. Хонсай оро оһуһуур плащадкатын, 15 ыал типовой олбуор өһөс-туоһахтар. Бары кыттыһан харчы хомуйан электр-лаампаларын атыылаһан, электрик пайымылаһан уулуссаларын сырдаттыһыттар.

Түрлбэлэр быһаанынын түмэн көрүүгө манньк
сыйаһааралар, тахсаалар. Дьон-сиргэ уулуссарын кө-
бөрдүү, чэбдигирдин суолтатын таба ойдообут—2100
мэс озордуллара быһаанынар (тэрихталары иллэр-
бөккө туран). Маньаха хас биэрдин мал мэс ханан
олордорго быһаарыламыт. Сана олбуор өгөстүүту-
гар 203, кырыысаны фронтоннааһынгга 326, уротуар
өгөстүүтугар 30 мал сайаапта түһэрдилэр. Маньаха
биир мэхэй үөскүүн сөн. Өгөстөөчүлэр хантабыны
хайааныт тэрихтэлэртөн сыанатыгар атылаһан
ылахтаахтар. Атылаһан сыйаһын шырардтан
абэтэр тута толүүр харчылары суох буолан, акаас-
танан көбүйлөхтөрүн сөн. Оһөд атылаһааччылар сөн-
тоох сыанада бизэһэлэрэ, тэрихтэлэр бу дыһаһа
маттааччы үлөһиттэригэр көмөлөһөлөрө эрөйлэр.

Дүнэ нэгдэл экономикатын сайыннарыгын эн-
блэстэн 250 сага төлөлд олобуудара билиннана.
18 уулуссаны өрөмүштөргө, 3 сирга ууу олохсү-
тарга, 5 сирга уу баяхтарар поднаровод тартарга
сорууннабыт. Ярославский уулуссата, Октябрьской,
Вольской уулуссалар гравиднахтарга.

[illegible]

Обуруот айыы өлөрдүүгү маалар хара буорга, кумахха бавдйынымылара улахан. Савваанна бйлыгытнан, 120 масымына хара буор, 30 масымына кумах бада. Мамы галарга тэрлэлээрн кытары кэстастыбит.

Хансааһынга кыттыһыан барамаһ арзери үн-харчы өтүүгөн кыамат мал албах, Итиннэхэ көмөлөө сатыахпыт. Соторуттанга улуустанга семен-пой лаборатория (сэбиэдиссэй А. Д. Степанова) бөх-хөбүрөөт аһыан-сизэмтэһин ханччыһытын ыһамаат малларбытыгар түнэттиһу.

Имчтатарбыт бу дьылга кыттаан эрэллэрэ үрүүлэх. Салалыһа имчтатарын алдырыһын үлээһин эрэр Сергей Макаров тэрийиһинин хас биһирэһин түөлбөс имчат салалыһааччылар булулуһулар. Киһилэр көбүлээһинининин эркин, тыыл, үлэ ветераннарылар, хаһайыстыбаныһа үлэһиритэр доһо тэриһэр, атын дараһа былааннардаахтар.

Түлбөлірінөн илемнот бу дьаалларбыт сүннүү-
нөн Кыайыс 55 сылын бөлнөтүр бырааныныыкка—
ымаакха дэри бүтүүхтөөхтөр. Онон салгыныа хаа
баардин олохтоодо бэйити иннигар туруоруммут со-
ругун толорон инни эппитинистээх буолара ирдэнил-
лэр. Уаани сүрүнүүр салгынылатээди комиссия, түөл-
бө салгыаччалара, дьалаа хаамытыгар көмөлөһүүх
төрө, хөнтүрүүлүттөөхтөр.

Балаһанна суруйан бичээккә бэлээннэртә
А. СЛЕПЦОВ.

